

KONFÜÇYÜŞCÜLÜK'TE KUTSAL METİNLER

*Ahmet GÜÇ**

ÖZET

Konfüçyüşcülüğün kutsal metinleri Beş Klasik ve Dört Kitap olarak bilinen eski kitaplardır. Beş Klasik: Tarihi Dökümanlar Kitabı, Şiirler Kitabı, Değişiklikler Kitabı, Âyinler Kitabı ve İlkbahar ve Sonbahar Vekâyinameleri'nden ibarettir. Dört Kitap ise: Konfüçyüs'ün Konuşmaları, Mensiyüs'ün Kitabı, Büyük Bilgi ve Orta Yol Doktrini'dir. Bu eserler idareci bir sınıfın eğitiminin temelini oluşturmuş ve devlet memurlarının memuriyete alındıkları sınavlarda da esas kabul edilmiştir.

SUMMARY

Scriptures in Confucianism

Scriptures in Confucianism are the ancient books known as the Five King and the Four Shu. The Five King are: the Book of Historical Documents , the Book of Odes or Poetry, the Book of Changes, the Book of Rites, and the Spring and Autumn Annals. The Four Shu are: the Analects of Confucius, the Works of Mencius, the Great Learning and the Doctrine of the Mean. These Works formed the basis of the education of a ruling class and the set texts of the examinations by which the bureaucracy was recruited.

GİRİŞ:

Çin'in klasik edebiyatı kısmen Konfüçyüs tarafından bir araya getirilen eski parçalardan kısmen de bizzat Konfüçyüs'ün veya mektebi mensuplarının telif ettiği eserlerden meydana gelmiştir. Bu eserlere Çinliler King, yani Kitab-ı Kerim adını vermişlerdir¹. Ayrıca King kelimesinin "usûle uygun olan şey" yani meşru, kabul edilmiş anlamına

* Doç. Dr., U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı

¹ M. Şemseddin (Günaltay), Târih-i Eryan, İstanbul 1338/1919 , s. 247.

da geldiği söylenmiştir². Bu kitaplar, Çin'de doğmuş olan dinlerle felsefelerin esaslarını teşkil ettikleri gibi, Çin edebiyatının da en eski ve en klasik örneklerini ihtiva ederler. Kien-Loung'un emriyle milâdî 1773 tarihinde dînî kitaplar için kabul edilen bibliyografik sisteme göre, bu kitaplar, birinci derecede dînî kitaplar ya da küçük King'ler adıyla iki kısma ayrılmıştır.

Konfüçyüs'e veya mektebi mensuplarına ait olan eserler beş klasik (king), yani beş dînî kitapla dört chou'dan yani tarih kitabından ve hemen hemen bunlar kadar mühim olan daha birkaç kitaptan ibarettir³.

Bu beş klasik ve dört kitap mevcut şeklini Chu Hsi (1130-1200)⁴ yönetimindeki Sung Hanedanlığı zamanında almıştır⁵.

A. BEŞ KLASİK (WOU KING):

1. Değişiklikler Kitabı (Yi King)

Chou I diye de bilinir⁶. Hem Konfüçyüsçülüğün beş klasiğinin⁷ hem de Çin'in en eski ve en kutsal kitaplarının ilkidir. Bu kitap Wu-ti'lerden (beş hükümdar)⁸ birincisi olan Fu-Hsi'ye⁹ isnat edilmektedir¹⁰. Rivayete göre Fu-Hsi, halkı vahşet halinden kurtararak medenî hayata alıştırmış; onlara mûsikiyi, avcılığı, balıkçılığı, ehli hayvanlardan istifade etmeyi öğretmiş, iyi bir hükümete lâzım olan müesseselerin temellerini atmış, dînî ahlâkı ve idarî prensipleri ihtiva eden Yi King'i telif etmiş ve amel düsturu olmak üzere Çinliler'e hediye etmiştir. İmparator Ch'in

² Pike, E. Royston, Encyclopedia of Religion and Religions (ERR), Great Britain 1951, s. 107.

³ Günaltay, age, s. 247.

⁴ Aynı zamanda Chu Tzü, Chu Yüan Hui, Shushi (Japonca) olarak da bilinir. Sung Hanedanlığı'nın en tanınmış Çinli bilim adamıdır. Konfüçyüsçülüğün klasikleri üzerine yapmış olduğu prolific yazıları ve yorumları vasıtasıyla daha önceki Neo-Konfüçyanistler'in (Chou Tun-i, Shao Yung, Chang Tsai ve Ch'êng kardeşler) eserlerini sistematize etmiş ve sentezini yapmıştır. Bkz. Brandon, S. G. F, A Dictionary of Comperative Religion (DCR), London 1970, s. 196.

⁵ The Pneguin Dictionary of Religions (DR), ed. John R. Hinnells, Great Britain 1988, s. 94.

⁶ Brown, age, s. 90; Brandon, DCR, 345; Mathews-Smith, DRE, 478.

⁷ Brandon, DCR, 345

⁸ Wu-ti'ler hakkında geniş bilgi için bkz. Günaltay, age, s. 248, 1 nolu dipnot.

⁹ Her ne kadar M. Şemseddin bu ismi Fu-Hi şeklinde vermişse de (bkz. age, s. 248), genellikle kaynaklarda Fu-Hsi şeklinde geçmektedir. Bkz. Brandon, DCR, 484.

¹⁰ Çin geleneğine göre Fu-Hsi, Su-i Jin'in öğrencilerindendi. Su-i Jin vefat edince halk kendisini hükümdar seçmek istemiş, o da şahsına karşı istenen itaat gösterilmek şartıyla hükümdarlığı kabul etmiştir. Bkz. Günaltay, age, s. 248, 1 nolu dipnot.

Shih-Huang-ti, Çin'deki bütün kitapların yakılmasını emrettiği zaman, Yi King kutsal olması itibariyle bu felaketten kurtarılmıştır¹¹.

Yi King, daha sonra gelen bilginler tarafından karmaşık bir kozmoloji ve geleceği önceden tahmin etme metodu haline dönüştürülen ilkel bir kehânet sistemi¹² veya diğer bir ifadeyle, geleceğe dair olayları tahmin etmede yardımcı olabilecek eski ve ilkel bir kehânet el kitabıdır. O, eskiye âit bir seri şema ve daha sonra onlar üzerinde yapılan yorumlardan ibârettir¹³. Diğer bir tanımlamaya göre Yi King; tabiattaki ve insan toplumundaki iki temel güç (Yin-Yang) arasındaki ilişkiyi yansıtan kesik ve düz çizgilerin değişik şekillerde birleştirilmesinden oluşturulan 64 altı köşeli yıldızdan (hexagram) ibaret bir gruba dayandırılan, kehânet hakkındaki metinlerin bir koleksiyonudur¹⁴.

Yi King'in metninin orijinal kısmının Konfüçyüs'ten daha önceye, Chou Hânedanlığı'nın ilk günlerine (m.ö.1000) âit olduğu söylenmiştir¹⁵. Onun üzerinde yapılan yorumlar Konfüçyüs'e atfedilmektedir. Bazı bilim adamları da Yi King'in M.Ö. üçüncü asrın ürünü olduğunu ileri sürmüşlerdir. Fakat diğer pek çok eser gibi Yi King'in de uzun bir gelişim süreci sonunda mevcut şeklini almış olduğu bir gerçektir. İlk devirlerden beri hem Konfüçyanist, hem de Taoist okul, onun kendi klasiklerinden olduğunu iddia etmişlerdir¹⁶. Bu kitabın özellikle Taoistler arasında çok meşhur olduğu söylenmektedir¹⁷. Daha sonra belirli bir Budist grubu da ona başvurmuş, onu incelemiş ve üzerinde yorumlar yapmışlardır¹⁸.

Düz ve kesik çizgilerden oluşan ve Yi King'in özünü ve orijinal kısmını teşkil eden ve Pa Kua (Sekiz Trigram) adı verilen şekillerin çok eski olduğu söylenmektedir. Güya Fu-Hsi zamanında Sarı Nehir'den büyük bir ejderha çıkmış, onun sırtında bazıları açık ve bazıları koyu renkte bir takım çizgiler nakşedilmiş durumdaymış, Fu-Hsi bu çizgilerin manasını bildiğinden Yi King'deki Kua denilen şekilleri bunlardan almış.

Bu şekiller üst üste konulmuş, düz çizgilerle kesik çizgilerin terkîbinden şu sekiz şekil hasıl olmuştur :

¹¹ Günaltay, age, s. 247-248.

¹² Mathews-Smith, DRE, 392,478.

¹³ Brown, age, s.90; Brandon, DCR, 345.

¹⁴ Hinnells, DR, 95, ayrıca bkz. Pike, ERR, 107.

¹⁵ Chou sülalesi veya hânedanlığı takriben m.ö. 1050'de başlamış, 247'de son bulmuştur. Ayrıca Choular'ın aslen bir Türk kabilesi olduğu söylenmektedir. Bkz. Eberhard, Wolfram, Çin Tarihi, Ankara 1987, s. 33.

¹⁶ Brandon, DCR, 484-485.

¹⁷ Pike, ERR, 107.

¹⁸ Brandon, DCR, 484-485.

Daha sonra her şeklin çizgisi altışar çizgiye tamamlanmak suretiyle yapılan ikinci bir terkiplle almış dört şekil meydana gelmiştir. İşte Yi King'in metninin esasını bu altmış dört şekil oluşturmuştur¹⁹.

Diğer bir anlatıma göre Fu-Hsi, ejderha'nın sırtında nakşedilmiş bulunan bu altmış dört şekli şerh ve izah etmiş ve bu suretle Yi King'in metni meydana gelmiştir. Bununla birlikte, gerek bu şekillerden ve gerekse şerh ve izahlardan açık bir mana çıkarmak hususunda Çinliler bile pek çok zorlukla karşılaşmışlar, bunları izah için çok sayıda tefsir yazmışlardır.

Yi King'in bu yolda yazılmış şerh ve tefsirleri farklıdır. Önce, altı çizgiden meydana gelen her şekilden sonra kısa kısa notlar vardır. Bu notlar Wen kralıyla onun oğlu ve üçüncü hânedanın kurucusu olan Tcheou dükasına isnat edilmiştir. İlki, altı çizgili şekillerin tamamına dair açıklamada bulunmuş; ikincisi ise, bu şekilleri teşkil eden unsurları açıklamıştır. Bu tefsir ve şerhlere bir çok ek bilgi ve hâşiyeler ilave edilmiştir. Buna rağmen, bu ilavelerin metin ve şekillerle münasebetlerinin o kadar yakın olmadığı söylenmiştir. Konfüçyüs, Yi King'in tefsirini halkın anlayabileceği bir dilde yazmış olduğu halde bu kitabın anlaşılması yine de zorluktan kurtarılamamıştır. Konfüçyüs'ün yazımından sonra kitabın tamamı 24107 Çin harfinden teşekkül etmiştir²⁰.

Yi King'in esasını teşkil eden ve yukarıdaki şemada gösterilen düz ve kesik çizgilerin Yin ve Yang prensipleri ile ilişkisi ise şöyle anlatılmıştır : Şemada görülen kesik çizgiler, dişi ya da pasif kozmik güç olan Yin'i; düz çizgiler ise, erkek ya da aktif kozmik güç olan Yang'ı temsil eder. Hepsi birlikte, Çin kozmolojisine göre evreni meydana getiren sekiz temel kurucuyu sembolize ederler. Bunlar : Gök, Yeryüzü, Ateş, Su, Rüzgâr, Gök Gürültüsü, Tepeler ve Bataklıklar'dır. Bu çizgiler aynı zamanda ana yönleri, ahlâkî ve zihinsel vasıfları, rûhî ve politik düşünceleri de sembolize ederler. Aynı şekilde onların evrenin sırları hakkında birer ipucu ihtiva ettikleri de düşünülmüş ve Çin'de kehânet ve fal bakma konusunda yoğun olarak kullanılmışlardır²¹.

Her şeye rağmen bu kitap Çinlilerce çok kutsal kabul edilmiştir. Zor işlerde dâima ona başvurularak bir şeyin uğurlu veya uğursuz olduğuna hükmedilmiştir. Bu uğurlu veya uğursuz sayma şekli, çıkan şeklin hükümlerini şerh ve tefsirlerde arayarak, o iş hakkında bir

¹⁹ Günaltay, age, s. 247-248.

²⁰ Günaltay, age, s. 249.

²¹ Brandon, DCR, 484-495; Bouguet, A. C., Sacred Books of the World, Czechoslovakia 1962, s. 162.

hüküm bulmaktan ibarettir. Şârih ve müfessirler, esasen bu şekillerin değişmesini tabiat ve mukadderât-ı beşeriyenin değişmesine benzetmiş, açıklamalarını bu bakış açısından yürütmüşlerdir. Bunun da, bir şeyi uğurlu veya uğursuz saymaya oldukça müsait olduğu belirtilmiştir. Bütün bunlara rağmen, Yi King'in şerh ve tefsiri için kabul ve takip edilmiş olan kaidelerin halâ bilinemediği ifade edilmektedir²².

2. Tarih Kitabı (Şu King):

İsminden de anlaşılacağı gibi²³ Şu King, "resmî Çin edebiyatına dâhil olan, m.ö. 2357-627 tarihleri arasında geçen tarihî olayları anlatma gayesi güden, fakat bir tarih eserinden ziyade prenslerin terbiyesine dair olan eser"²⁴ diye tanımlandığı gibi; "bazı önceki imparatorlar tarafından yapılmış olduğu söylenen konuşmalar, ileride hatırlanması için yazılmış kısa notlar vs.den ibaret olan "Tarihî Belgeler Kitabı" diye de tanımlanmıştır²⁵. Bir başka anlatıma göre o; "efsanevî liderler Yao ve Shun'dan ilk Chou Hânedanlığı'na (M.Ö. 1000) kadarki tarihler arasını gösteren, bakan vb. gibi Çin idareci ve yöneticileri tarafından yapılmış konuşmalar ve öğütlerle ilgili belgelerin pek çoğunun gerçekte son Han Hanedanlığı (M.S. 23-220) dönemlerine ait olduğu belirtilmektedir²⁶.

Kısaca, "eski zamanlara ait belgeler (Shang Shu)" diye de adlandırılan Şu King, Çin'in en eski tarih kitabıdır²⁷. Konfüçyüs öncesi dönemde, Çin'de saray tarihçileri tarafından derlenmiş, daha önceki imparatorlar tarafından yapılmış konuşmalardan pasajlar ihtiva eder. Aynı zamanda Şu King, Gök'ün, yalnız faziletli idarecileri barış ve bollukla mükafatlandıracağını öğreten bir ahlakî ve dînî rivayet kitabıdır. Anlatıldığına göre Konfüçyüs, bu eseri meydana getiren çeşitli belgeleri bir araya getirmiş, onları derlemiş ve bu belgelerden her birine önsözler yazmıştır. Fakat modern bilim adamları bu eserin standart metinlerinde göze çarpan önsözlerin Konfüçyüs'ten sonraki yazarlar tarafından yazılmış olduğu kanaatinde dirler. Ancak, Konfüçyüs ve öğrencilerinin sık sık bu belgelerden aktarmalar yapmış

²² Günaltay, age, s. 249-250.

²³ "Şu King'in "Tarih Kitabı" anlamına geldiği belirtilmektedir. Bkz. Günaltay, age, s. 250.

²⁴ Schimmel, age, s. 213.

²⁵ Pike, ERR, 107.

²⁶ Hinnells, DR, 95.

²⁷ Chan, Wing-Tsit, "Chinise Religion: Religious and Philosophical Texts", Encyclopedia of Religion (ER), ed. Mircea Eliade, USA 1987, III, 307; Pike, ERR, 107; Brown, age, s. 90-91.

olmalarından hareketle, Konfüçyüs'ün Şu King'le bir şekilde ilişkisinin olduğu da söylenmiştir²⁸.

Geleneksel olarak Konfüçyüs'e atfedilen Şu King, m.ö. 213'te Ch'in Shih Huang-ti tarafından bütün eski kitaplarla birlikte yakılmak istendiğinde²⁹ kurtarılmasına son derece gayret gösterilmiş; Han Hanedanlığı döneminde Fu Sheng ve Konfüçyüs'ün daha sonraki bir torunu olan K'ung Ankao tarafından kısmen onarılmıştır³⁰. Kitap, 25700 harf ve 58 bölümü ihtiva eder. Bununla birlikte kurtarılan nüshalardan sekiz fasıl kadarı kaybolmuştur. Zamanımıza 50 faslı ve seçilmiş parçası intikal etmiştir. Legge bunları, birbirine eşit olmayan beş gruba ayırmıştır³¹. Güvenilirliği konusunda çeşitli tartışmaların yapıldığı Şu King'in en az yedi bölümünün eski geleneğe dayanarak oluşturulduğu ve Konfüçyüs öncesi dönemlere ait Çin dini ve medeniyeti hakkında önemli materyaller ihtiva ettiği konusunda genel kanaat vardır³².

Yukarıda da belirtildiği gibi 58 bölümden meydana gelmiş olan Şu King şu altı tür belgeyi ihtiva etmektedir : Kanunlar, öğütler, emirler, ilanlar, sözleşmeler, görev ve sorumluluklar. Bunlar, yaklaşık olarak M.Ö. 2000'li yıllardan 630 yılına kadarki süreyi kapsayan belgelerdir. Kitabın her bir bölümünde bir tarihî olay hakkında kısa bilgi verilmiştir. Onun devamında da, bu olayın ahlâkî ve politik önemini vurgulayan bir örnek veya anlatım yer almıştır. Bu eserin zor ve çoğu kere de şifreli bir tarzda yazılmış olup tarih, yönetim, eğitim, coğrafya vb. gibi, pek çok kaynaktan çok sayıda konuyu ihtiva ettiği kaydedilmektedir³³.

Şu King tarihî bir eser olmakla beraber, Çin'in diğer vekayinâmeleriyle ve kısaca Bambo Kitapları (Les Livres de Bambou) denilen tarihî ceridelerle mukayese edildiği zaman, tarihî kıymetinin şüpheli olduğunun anlaşıldığı ileri sürülmektedir. Bambo Kitapları, Çin'in mitolojik dönemlerine ait; Huang-ti zamanından başlayarak İsa'nın doğumundan 299 sene evveline kadar olan olayları toplayan vekayinâmelerden ibarettir. Şu King ile bu vekayinâmelerin mukayesesi gösteriyor ki, evvelkisi Yao, Shun ve Ju gibi eski imparatorların gereğinden fazla büyütülmesi hususunda şüphe çekecek derecede ifrata düşmüştür.

M. Şemseddin'e göre Şu King'in yüzeysel incelenmesi, okuyucu üzerinde güvenilirliği hakkında şüphe ettirecek bir tesir meydana getirmediği doğrudur. Çünkü açıklama tarzındaki itidal, tasvir ettiği

²⁸ Chan, "Chinise Religion", ER, III, 307; Pike, ERR, 107; Brown, age, s. 90-91.

²⁹ Hinnells, DR, 94.

³⁰ Brandon, DCR, 575; Mathews-Smith, DRE, 411; Günaltay, age, s. 250.

³¹ Günaltay, age, s. 251.

³² Brandon, DCR, 575; Mathews-Smith, DRE, 411.

³³ Chan, "Chinise Religion", ER, III, 307.

olayların resmî vesikalardan, hükümet beyannamelerinden çıkarılmış gibi görünmesi ilk bakışta bu kanaati verecek mahiyettedir. Fakat metin yakından ve esaslı bir şekilde incelenince, kitabın bilhassa halkın ahlâk ve terbiyesi nokta-i nazarından telif edilmiş olduğu çok iyi anlaşılacaktır. İhtiva ettiği hükümdar nutukları, sadrazam öğütleri tamamıyla öğretici mahiyettedir. Bunların, halka hikmet öğretimi gibi bir maksada göre yazılmış oldukları şüphesizdir. Kitabın ihtiva ettiği fasıllardan biri bilhassa hükümet idaresi prensiplerini göstermektedir. Özetle söylemek gerekirse kitabın tamamına, tarihî bir eserden ziyade, hükümdarların bir aynası gözüyle bakmanın daha doğru olacağı söylenmiştir.

Şu King, bir tarih kitabı olarak biraz sönük olmakla beraber, akıllı ve âdil hükümdarların ne yolda hareket etmeleri gerektiği hakkındaki sahifelerin çok renkli ve çok zengin olduğu belirtilmiştir. Şu King'e göre hükümdarın fazileti, memleket ve milletin şan ve azametini yüceltir. Eğer bir hükümdar doğru yoldan saparsa, hânedaniyla beraber çöker. Gök ve halkın re'yi, saltanat asâsını, hak ve hakikat prensiplerine sâdik kalmış olan diğer bir hükümdara verir.

Saltanatın birinci hânedandan ikinciye, ikinciden üçüncüye geçişini tasvir eden sahifelerde olaylar hep bu bakış açısına göre açıklanmıştır. Görülüyor ki Şu King'in, tarihî bir kaynak oluşu noktasında bazı şüpheler vardır. Esere bu açıdan bakıldığında çok da güvenilir sayılamaz. Fakat Çinliler'in hükümet ve din hakkındaki fikirlerini tanıtmak bakımından mükemmel bir kitap olarak değerlendirilmiştir³⁴.

Şu King, meşhur sinologlardan P. Goubil tarafından Fransızca'ya tercüme edilmiştir. Diğer bir sinolog sayılabilecek Dekini bu tercümeyi, bir çok not ve açıklama ilavesiyle 1770 tarihinde Paris'te bastırmıştır. Şu King, W. H. Medurest ve Legge tarafından da İngilizce'ye tercüme edilmiştir. Bu tercümelerden ilki m. 1846 tarihinde Şanghay'da basılmış, ikincisi de Çin Klasikleri adıyla neşredilmiştir³⁵.

3. Şiirler Kitabı (Şi King):

Konfüçyüsçülüğün beş klasiğinden biri ve Konfüçyüs öncesi Çin'in dîni âdet ve inançları hakkında belli başlı bir bilgi kaynağıdır³⁶. Çin şiirinin en eski derlemesidir. Batı Chou Hanedanlığı döneminde (M.Ö. 1111-770) veya diğer bir ifadeyle M.Ö. 12-6'ncı asırlar arasında kullanımda olan 305 şiiri³⁷ ihtiva eder³⁸. Bu şiirlerden çoğunun,

³⁴ Günaltay, age, s. 251-252.

³⁵ Günaltay, age, s. 252, 1 nolu dipnot.

³⁶ Brandon, DCR, 574.

³⁷ 300 şiir veya şarkıyı ihtiva ettiği de söylenmektedir. Bkz. Hinnells, DR, 95.

Konfüçyüs'ün de yaşamış olduğu Chou dönemine (M.Ö. 1027-402) ait olduğu³⁹, sadece beşinin Şang Hanedanlığı döneminde (M.Ö. 1751-1112) ortaya çıkmış olabileceği söylenmektedir. Rivayete göre Konfüçyüs, bu şiirleri, üç bin şiirin bulunduğu bir koleksiyondan seçmiştir⁴⁰. Diğer bir rivayete göre ise, Chou Kralları bu şiirleri, kendi halkının şiirlerini dinlemek suretiyle krallığın durumu hakkında bilgi sahibi olabileceklerini düşünerek, çok sayıda şiir arasından derlemişlerdir. Aynı zamanda bu şiirlerin, atalar kültü ve tabiat güçleri etrafında yoğunlaşan sosyal sadakati ve dînî bir bağlılığı açığa vurduğu da söylenmiştir⁴¹. Ch'in Shih Huang-ti tarafından girilen kitapların yakılması hadisesinde (M.Ö.246-209) diğer kitapların âkîbetine Şi King de uğramış ve Han Hanedanlığı döneminde yapılan restorasyon teşebbüsüyle yeniden ortaya çıkarılmıştır⁴².

Han Hanedanlığı döneminde derlenmiş olan ve 305 şiiri ihtiva eden Şi King, mevcut şekliyle dört bölüme ayrılmıştır. Bunlar: Kuo Feng (rüzgârlar, havalalar), Hsiao Ya (küçük şiirler), Ta Ya (büyük şiirler) ve Sung (ilahiler, medhiyeler)dir. Bunlardan 160 adet olan ve hemen hemen şiirlerin yarısını teşkil eden Kuo Feng, Kuzey Çin'de Chou idaresi altındaki on beş devlete ait halk şiirleri veya diğer bir anlatıma göre adı geçen devletler tarafından sınıflandırılan mahallî şiirlerin bir koleksiyonudur⁴³. Ayrıca bu şiirler arasında halka ait âdetlere ve ahlâka dair olanlar olduğu gibi, onlar arasında çeşitli eyaletlerin umumî ve hususî hayatları ile ilgili bir çok hikaye de göze çarpar. Bir çoğu da son derece samimiyet ve heyecanla yazılmış çok önemli parçalardan oluşur⁴⁴. Yine bu şiirlerde meslekler, eğlenceler, din ve umumî halkın duygusal hayatı çoğu kere açık ve hisli bir dille anlatılmıştır. Hsiao Ya bölümü, saray mensuplarına ve aristokratlara ait şiirlerden oluşmaktadır. Bu şiirlerin pek çoğu saray hayatının çeşitli zevklerini, ziyafet ve şenlik âlemlerini ele alır. Ta Ya bölümündeki şiirler genel olarak heybetli ve övgü karakterli olup Chou Hanedanlığı kurucularının övgü ve sitayışı ile doldurulmuştur. Sung bölümünde ise âyinle ilgili şiirler, Chou Sarayı'nın kendi kendini öven şiirleri (31 şiir); Lu dükaliğini öven şiirler (4 şiir) ve Şan Sarayı'nı öven şiirler (5 şiir) yer almaktadır.

³⁸ Schimmel'e göre Konfüçyüs, m.ö. 1000 ile 600 seneleri arasında meydana gelen bu şiirleri toplayıp kitap haline getirmiştir. Bkz. age, s.213. Ayrıca bu şiirler, Konfüçyüsçü bilim adamları tarafından da ahlâkı, sosyal görevleri ve âyine karşı bir ilgi uyandırmayı öğretecek tarzda yorumlanmışlardır. Bkz. Brandon, DCR, 574.

³⁹ Hinnells, DR, 95.

⁴⁰ M. Şemseddin'e göre üçyüzbin şiirin içinden seçmiştir. Bkz. age, s. 253.

⁴¹ Brown, age, s. 91; Mathews-Smith, DRE, 410.

⁴² Brandon, DCR, 574; Günaltay, age, s. 252-253.

⁴³ Brandon, DCR, 574.

⁴⁴ Günaltay, age, s. 253.

Ayrıca bu kısım kurbanı ve atalar şerefine yapılan merasimde okunan ilahileri de kapsar. Pek çok bilim adamı Şang Şiirleri'nin, ya Şang devletinde ortaya çıktığı veya Şang devleti tarafından korunduğu konusunda hemfikir⁴⁵.

Bu şiirler manzum değildir. Fakat kafiyeli ve kıtalara ayrılmıştır. Bunların bir kısmı sıradan hikayelerdir. Bazıları ise mecaz ve istiârelerle süslüdür. Şiirlerin çoğunda her kıt'a, muntazam şekilde bir temsil ile başlar. Konular oldukça farklıdır. İçlerinden ancak bir ikisi Çin mitolojisinden bahseder⁴⁶. Şi King, M.Ö. 600'lerde derlenişinden itibaren tüm sonraki Çin şiir kitapları için model⁴⁷ ve Konfüçyüsçü eğitim için çok kıymetli bir temel olmuş ve öyle devam etmiştir. Şi King'in İngilizce ve diğer Avrupa dillerinde çok sayıda çeviri ve incelemeleri vardır⁴⁸. Şi King'in Çince'si 39234 harften meydana gelmiştir⁴⁹.

4. Âyinler Kitabı (Li King):

Beş klasiğin dördüncüsü olan Li King, Çince "Âyinler Kitabı" anlamına gelmektedir. Ayrıca "Li" kelimesinin başka manaları da vardır. Çoğunlukla bu kelime; yapılması münasip olan âyin ve merasim anlamında kullanılmıştır. Li aynı zamanda alışkanlıklar, dînî, ictimâî ve evle ilgili görevler, güzel hareket ve âdâb-ı muâşeret kaideleri manalarını da ifade etmektedir⁵⁰. Li'nin diğer bir anlamı da "dînî âyin, tören ve merasim"dir⁵¹.

Li King, muhtemelen ilk Han Hanedanlığı döneminde yazılmıştır. Fakat bir çok kısmı daha eski devirlere aittir⁵². Özellikle beşinci bâbı, M.Ö. 164'te imparator olan Vang-Ti'nin emriyle bir araya getirilmiş olan imparator fermanlarından oluşturulmuştur. Tarihi M.Ö. dördüncü asra kadar götürülen Li King'in pek çok sahifesinin, en azından üçüncü sülaleye kadar varan âdet ve düşünceleri ihtiva ettiği de belirtilmektedir⁵³.

Diğer bir anlatıma göre, M.Ö. ikinci asırda Prens Hsien (öl. 131), Li King'in bir nüshasını elden ele dolaştırmış ve pek çok kısım ona daha

⁴⁵ Chan, "Chinise Religion", ER, III, 306-307; Brandon, DCR, 574, Günaltay, age, s. 253.

⁴⁶ Chan, "Chinise Religion", ER, III, 306-307; Brandon, DCR, 574; Günaltay, age, s. 259.

⁴⁷ Günaltay, age, s. 253.

⁴⁸ Chan, "Chinise Religion", ER, III, 306-307.

⁴⁹ Günaltay, age, s. 253.

⁵⁰ Günaltay, age, s. 253.

⁵¹ Pike, ERR, 107 ; Brandon, DCR, 409.

⁵² Hinnells, DR, 95.

⁵³ Günaltay, age, s. 253.

sonra ilave edilmiştir. M.Ö. birinci asrın ilk yarısında bir Tai Te, 85 bölümlük tek bir nüsha oluşturmak için 204 bölümü sistematize etmiş ve azaltmıştır. Bu eser, Ta Tai Chi (Büyük Tai'nin Kayıtları) olarak bilinmeye başlamıştır. Onun genç kuzeni Tai Sheng, Ta Tai Chi'nin en iyi bölümleri olarak kabul ettiği kısımları seçmiş ve Hsiao Tai Chi (Genç Tai'nin Kayıtları) adını verdiği, ancak daha çok "Li Chi" diye bilinen 49 bölümlük yeni bir çalışmayı meydana getirmiştir. Bu çalışmaya M.S. 175'ten itibaren Li Chi adı verilmiştir⁵⁴.

Li King, geniş çapta krallığa ait düzenlemeler, âyinlerin gelişimi, âyinle ilgili konular, kadınlara ve gençlere rehber, eğitim, sihir, ahlâkî yasaklar, dîni kurbanın anlamı, cenaze töreninde giyilecek kıyafetler ve bir bilim adamının davranışları gibi konular hakkındaki metinlerin bir tasnifini içerir. Ayrıca metinlerin çoğu, Konfüçyüs ve öğrencileri hakkındaki diyalogları ele alır. Böylece Konfüçyüsçü ahlâk hakkındaki tartışma zenginliğini ihtiva eder. Li King'deki tamamen felsefî metinler arasında Dört Kitap'ın bir kısmını teşkil eden Büyük Bilgi ve Orta Yol Doktrinine de yer verilmiştir⁵⁵.

İlk Han Hanedanlığı döneminden itibaren Yi Li (Âyinler Kitabı) ile Chou Li (Chou'nun Âyinleri) adlı diğer iki kitap, Li King ile birleştirilmiştir. Yani bir anlamda Li King, Li (Âdetlere Uyuma Merasimleri) hakkındaki üç kitabın bir derlemesidir⁵⁶. Bu üç kitap birlikte San Li (Âyinler Hakkında Üç Kitap) olarak biliniyordu. Yi Li, muhtemelen ilk Han Hanedanlığı döneminde (M.Ö.206-M.S.8) derlenmiş olup o dönemde bir klasik olarak göz önünde bulundurulabilecek yegâne âyin metniydi. Yi Li, feodal aristokrasinin evlilik törenlerinde, resmî ziyafetlerde, cenaze törenlerinde, okçuluk, müsabaka ve âyinle ilgili diğer durumlarda nasıl davranılacağı konusunda detaylı, sistematik bilgiler ihtiva ediyordu. Ayrıca, bazı hizmetli sınıfının yerine getirmesi gereken görevleri de gösteriyordu. Chou Li ise, Chou'lar devrine ait hükümet idaresinden bahseder⁵⁷. Bu iki kitaptan Yi Li, Harlez ve Chou Li de Biot tarafından tercüme edilmişlerdir⁵⁸.

Li King 46 bölümden oluşur. Bazı bölümler Konfüçyüsçülüğün incelenmesi açısından son derece önemlidir⁵⁹. Herkese ait görevleri ve bilhassa hükümdarlık âdâbını öğrettiğinden, Çin'in birinci derecede

⁵⁴ Brandon, DCR, 409.

⁵⁵ Brown, age, s.91 ; Chan, "Chinise Religion", ER,III, 308; Brandon, DCR, 409 ; Günaltay, age, s. 253.

⁵⁶ Hinnells, DR, 95 ; Günaltay, age, s. 254.

⁵⁷ Brown, age, s.91 ; Chan, "Chinise Religion", ER,III, 308; Brandon, DCR, 409 ; Günaltay, age, s. 254.

⁵⁸ Günaltay, age, s. 254, 1 nolu dipnot.

⁵⁹ Brandon, DCR, 409.

kutsal metinleri arasında yer almıştır. Aynı zamanda o; ibadet, sosyal münasebetler ve aile ilişkileri hakkında yazılmış bir kurallar kitabıdır. Li King, Çin medeniyet ve ahlâkı hakkında etkili bir rehber olarak günümüze kadar gelmiştir. Bununla birlikte, Li King'in 46 babtan oluşan muhteviyatı arasında ahkâm ve dînî inançlara dair kesin esaslara rastlanmaz. Bu eser, alışkanlık ve geleneklerin desteklediği âdâp ve durumları içeren kaidelerden başka bir şey değildir⁶⁰. Asırlar boyunca eser hakkında sayısız ve ciltler dolusu yorumlar meydana getirilmiştir. Eser, J. Legge tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir⁶¹.

5. İlkbahar ve Sonbahar Vekayinameleri (Ch'un Ch'iu):

Konfüçyüsçülüğe ait beş klasikten beşicisidir ve bizzat Konfüçyüs'e atfedilmiş ve Konfüçyüs'ün kendi çalışması olduğuna inanılmıştır. Ch'un Ch'iu, M.Ö. 722-481 tarihleri arasında ⁶² Lu Devleti'nin tarihinin senelik bir özetidir⁶³. Diğer bir ifadeyle o, Lu Prensiği'nin vekayinâmesidir⁶⁴.

Ch'un Chi'u ilk Konfüçyüsyan tarih olup Konfüçyüs'ün doğduğu yer olan Lu eyaletinde, M.Ö.480'de bizzat Konfüçyüs tarafından derlendiği söylenmektedir. Metin son derece özlü ve yer yer de kapalıdır⁶⁵. Bu özelliğinden dolayı, "sıradan bir okuyucu için o sadece olayların bir tarihi gibi görünecektir. Metnin anlamına yalnız eğitimli ve münevver bir araştırmacı nüfuz edebilir" denilmiştir⁶⁶. Çalışma hakkında Konfüçyüs'ten nakledilen şu sözler de metnin anlaşılmasının zor olduğuna işaret etmektedir:

"Bu olaylar Chi prensi Huan ve Chin prensi Wen devirlerine aittir; bu tarz tarihidir, fakat ben burada anlamı kendim belirleme hürriyetine sahip bulunmaktayım". Diğer bir ifadeyle müellif, çok sâde ve saf gibi görünen metni, yalnız bir grubun sır ve âdetlerini bilen kimsenin kavrayabileceği bir serî ahlâkî ve dînî hükümleri gizlice incelemiştir. Böylece o, bir yerde: " Wei halkı Chou Yu'yu öldürdü"; fakat bir diğer yerde de: "Chu'nun Baş Hükümdarı, Shag Chen, prensini öldürdü" der. Buradaki karışıklık şudur: Birinci cümlede öldürme kötü ve zâlim bir idareci üzerinde tatbik edilen tam bir cezadır. İkinci cümlede ise, hem

⁶⁰ Brown, age, s.91 ; Chan, "Chinise Religion", ER,III, 308-309 ; Brandon, DCR, 409 ; Günaltay, age, s. 254.

⁶¹ Brandon, DCR, 409.

⁶² Eski Lu Prensiği bugün Chen-toung (Şan-tung) adı verilen eyaletin bir kısmında teşekkül etmiş ve m.ö. 722 tarihinden 481 tarihine kadar varlığını sürdürmüştür. Bkz. Günaltay, age, s. 254, 2 nolu dipnot.

⁶³ Brandon, DCR, 196 ; Bouguet, age, s. 167.

⁶⁴ Günaltay, age, s. 254.

⁶⁵ Brandon, DCR, 196; ayrıca bkz. Hinnells, DR, 95.

⁶⁶ Bouguet, age, s. 167.

hükümdarın ve hem de hükümdar yakınının katli söz konusudur. Gerçekte öldürme son derece iğrençtir. Böylece bu kitap, İbraniler'in Krallar Kitapları gibi, "insanların işlerini En Yüce olanın idare ettiğine" inanan birisi tarafından tarihin bir parçası üzerine yapılmış bir yorumdur⁶⁷.

Ch'un Ch'iu'nun, geçmiş zamanların tarihî bir kaydı olarak değeri, Tso Chuan diye bilinen tefsir ile büyük çapta artırılmıştır. Daha sonra diğer iki kıymetli tefsir yapılmıştır. Bunlar: Ku-Liang Chuan ve Kung-Yang Chuan'dır. İlk devirlerden itibaren Ch'un Ch'iu, iyiliği teşvik edip kötülüğü tasvip etmemek konusunda, Konfüçyüsçü eğitim için bir ders konusu olmuştur⁶⁸.

Ch'un Ch'iu, m.ö.722-481 yılları arasında Lu'da görev yapan on iki idarecinin idarî görevlerini ve o dönemlere dair olayları kapsar. Bir nevi Lu eyaletinin bir vekayinâmesidir. Onda olaylar sadece tespit ve kaydedilmiş, açıklama ve tenkitlere girilmemiştir. Bununla beraber Ch'un Ch'iu, Çinliler nazarında çok muteberdir. Çinliler Konfüçyüs'ün, zamanındaki ahlâkın bozulmasına karşı bu eseriyle mücadele etmiş olduğunu iddia ederler. Ch'un Ch'iu'nun büyük tefsirleri vardır. Bunlar da Çinlilerce yarı kutsal kitaplardan sayılmıştır⁶⁹.

Ch'un Ch'iu'nun, Konfüçyüs'ün tamamen veya kısmen yazdığını iddia ettiği, bununla beraber geri kalanını yeniden gözden geçirdiği yegâne klasik olduğu söylenmiş olmasına rağmen⁷⁰, metnin -yazarın ahlâkî yargısını açıklayan üslûbundan hareketle- Konfüçyüs'e ait olduğu kanaatine varılmıştır. Eserde Konfüçyüs'ün kanun ve geleneğe saygısından da bahsedilmiştir. Ayrıca Ch'un Ch'iu, tarih ve politikada ahlâkî yargı için bir ölçü durumundadır. Yukarıda da belirtildiği gibi Konfüçyüs, ahlâkın bozulmasına karşı bu eserle mücadele etmiştir⁷¹.

Eski zamanların tarihî bir kaydı olarak Chun Ch'iu'nun değeri, Tso Chuan (Konfüçyüs'ün çağdaşı olan Tso Ch'iu-ming'e atfedilmiştir) diye bilinen yorumlarla büyük ölçüde artırılmıştır. On üç klasiğe dahil edilmiş bulunan üç yorumdan biri olan Tso Chuan, hem canlı hem de dramatik rivayetlerin detaylı anlatımıyla tarihin anahatlarını doldurur. Diğer iki yorum olan Kung-yang Chuan ve Ku-liang Chuan, Konfüçyüs'ün öğrencisi olan Tzu-hsia'nın talebeleri tarafından yazılmıştır. Onların yorumlarının da, orijinal tarihin Konfüçyüs tarafından yazılmış olduğu kanaatini destekler gibi görüldüğü ifade edilmektedir⁷².

⁶⁷ Bouguet, age, s. 167.

⁶⁸ Brandon, DCR, 196; ayrıca bkz. Hinnells, DR, 95.

⁶⁹ Günaltay, age, s. 254.

⁷⁰ Pike, ERR, 107.

⁷¹ Günaltay, age, s. 254.

⁷² Chan, "Chinise Religion", ER,III, 308-309; Brandon, DCR, 196 ; Brown, age, s. 91.

Büyük Kingler'e veya Beş Klasik'e dahil edilen Yu King isminde bir kitap daha vardır. Yu King, Çince "Mûsikî Kitabı" demektir. Bu kitabın bir çok kısmı kaybolmuştur⁷³.

Konfüçyüsçülük'te dîni ve tarihî kitapların en kutsal olanları olarak kabul edilen "Beş Klasik (Wou King)" hakkında verilen bu bilgilerden sonra, onlara nazaran ikinci derecede kutsal sayılan "Dört Kitap'a (Se Chou)" geçmek mümkün olacaktır.

B. DÖRT KİTAP (SE CHOU)

1. Konfüçyüs'ün Konuşmaları (Lun Yü)

İngilizce'de "Analects" kelimesiyle karşılanan ve "Seçme Eserler veya Parçalar, Tasnif Edilmiş Konuşmalar, Seçilmiş Sözler" gibi manalara gelen Lun Yü, Konfüçyüs'ün ölümünden bir müddet sonra öğrencileri tarafından derlenmiş olup onun şahsi öğretilerini, özdeyişlerini ve kendisiyle yapılan konuşmaları ihtiva eder. Konuşmalar'da, Konfüçyanizm'in "Üstün İnsan" anlayışı en açık bir şekilde tanımlanmıştır. Çin klasiklerini İngilizce'ye tercüme eden İngiliz bilim adamı ve misyoner olan Prof. James Legge (1815-97), Konuşmalar'ın M.Ö. 5. yüzyıla ait olduğunu söylemiştir⁷⁴. Fakat diğer bilim adamları, kitabın muhtemelen M.Ö. 400'de derlendiğini ve mevcut şeklini M.S. 2. yüzyılda almış olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Konfüçyüsçülüğü inceleyen Çin okullarının asıl metinlerini oluşturan Dört Kitap'tan birisi ve Konfüçyüs ve öğretileri hakkında başlıca bilgi kaynağı olan bu eser, Chu Hsi'nin (M.S. 1130-1200) kendine ait baskıyı ve şerhini derlediği dönem olan Sung Hanedanlığı döneminden itibaren Çin'de tüm eğitimin temelini teşkil etmeye başlamıştır. Kitap, değer ve güvenilirlik yönünden birbirine denk olmayan 20 bölüm halinde derlenmiştir. Konuşmalar'ın İngilizce ve diğer Avrupa dillerine mükemmel çevirilerinin yapıldığı belirtilmektedir. Eser, Muhaddere N. Özerdim tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve ilk defa 1963 yılında "Konuşmalar" adı altında Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları arasında neşredilmiştir. Hakan Arslanbenzer tarafından, William Edward Soothill'e ait İngilizce aslından yapılan bir diğer çeviri de 1997 yılında Şule Yayınları arasında "Seçme Konuşmalar" adı altında Türkçe'ye kazandırılmıştır.

Çin Klasikleri ve özellikle Konfüçyüs'ün Konuşmalar'ı üzerine araştırma ve incelemeler yapan bilim adamları ve eserleri arasında James Legge'nin "The Chinese Classics"i (ikinci baskısı 1893), W. E. Soothill'in "The Analects of Confucius"u (1910) ve A. Walley'in "The Analects of Confucius"u (1938) sayılabilir⁷⁵.

⁷³ Günaltay, age, s. 254.

⁷⁴ Pike, ERR, 16, 107.

⁷⁵ Brandon, DCR, 414.

2. Mensiyüs'ün Kitabı (The Book of Meng-tse)

Bu kitap, Konfüçyüs'ün 150 yıl sonraki büyük halefi olan Mensiyüs'ün sözlerini ihtiva etmekte olup "Mensiyüs'ün Sözleri" olarak da bilinmektedir⁷⁶. Çince ismi Meng k'o⁷⁷ olan ve M.Ö. 371-289⁷⁸ yılları arasında yaşadığı söylenen meşhur Çin filozof ve ediplerinden Mensiyüs, Sung Hanedanlığı döneminden itibaren genellikle Çin eğitiminin temelini teşkil eden "Dört Kitap"tan ikincisi sayılan "Mensiyüs'ün Kitabı" isimli eserin sahibidir⁷⁹. Onun eserlerinin derin bir insan sevgisini ve geniş bir müsamaha fikrini sergilediği belirtilmektedir⁸⁰.

Mensiyüs, Tsou'nun küçük bir eyaletinin yerlisi olup Konfüçyüs'ün erkek torunu Tzu Ssu'nun öğrencileri tarafından eğitildi. Ailesi ve özel hayatı hakkında çok şey bilinmemekle beraber, bir anne nasıl olmalıdır konusunda model olduğu söylenen annesi tarafından büyütüldü. Konfüçyüs gibi o da profesyonel bir öğretici idi ve zamanının prenslerinin pek çoğuna bir danışman olarak görev yapmak üzere resmi bir mevki elde etmenin yollarını araştırdı. Nitekim Ch'i hükümeti zamanında bir süre resmi bir görevde de bulundu. Ayrıca, yetişkinlik döneminde, Konfüçyüs'ün yaptığı gibi bir genç araştırmacılar okulu kurdu ve 40 yaşları civarında, Konfüçyüs'ün öğretiyi tatbik edebilecek bir idareci bulmak üzere yola koyuldu. 20 yıllık bir başarısız araştırmadan sonra, ölümüne kadar inzivaya çekildi. Daha sonra öğrencileri onun sözlerini ve öğretisini "The Book of Meng-tse (Mensiyüs'ün Sözleri)" şeklinde derleyip yayınladılar⁸¹.

Mensiyüs, politik ve sosyal bir filozof olarak çevresinde derin bir etki meydana getirdi. Kendi zamanının toplumunun feodal yapısını kabul etmekle beraber, hükümetlerin öncelikli olarak halkın yararı için çalışması gerektiğini savundu. O, hükümeti, bir "bilge" olan, toplumu ahlaki güçle veya faziletle idare eden ve "Krala Yaraşır Yol (Wang Tao)" adını verdiği yolu takip eden ideal bir "kral"la yüceltti. Bu yönden onun doktrininin Eflatun'un Cumhuriyet'i ile benzerlik arzettiği söylenmiştir. Bununla birlikte o, despotizme ve kaba kuvvetle yapılan idareye karşı çıkmış ve halkın zalimlere karşı ayaklanma hakkına sahip bulunduğunu söylemiştir.

⁷⁶ Pike, ERR, 107.

⁷⁷ Mensiyüs isminin, Meng-tse'nin Latince edilmiş şekli olduğu da söylenmektedir. Bkz. Pike, ERR, 249.

⁷⁸ Bu tarihleri m.ö 372-289 şeklinde verenler de vardır. Bkz. Pike, ERR, 249; Schimmel, age, s. 178.

⁷⁹ Brandon, DCR, 437; Schimmel, age, s. 178.

⁸⁰ Schimmel, age, s. 178.

⁸¹ Pike, ERR, 249-250; Brandon, DCR, 437.

Mensiyüs'e göre iyilik ve uyum insan tabiatında doğuştan vardır. Bu sebeple "Kral'a Yaraşır Erdem" ile yönetim mümkündür. Esasen bütün insanlar "sevgi, doğruluk, âdetlere uyma ve hikmet" gibi dört ana erdeme sahiptir. Böylece insanlar, iyi'nin (güzel) tabii bilgisine sahip olup iyi olanı yapmaya doğuştan kabiliyetlidirler. Yine Mensiyüs'e göre bütün insanlar potansiyel olarak "bilge" olmaya müsaittirler ve bütün insanlarda "iyilik filizleri"ni harekete geçirmek, teşvik etmek, onları eğitmek ve öğretmek hükümetin amacı olmalıdır. Mensiyüs'e göre insanlık (jen) ve dürüstlük (i) hem devlet hayatında, hem de özel hayatta yol gösterici prensipler olup onların bilgisinin insan zihninde doğuştan mevcut olduğuna inanmıştır. Mensiyüs insan tabiatının doğuştan iyi olduğunu ileri sürmesine rağmen, "kaybolan iyi eğilim"i yeniden elde etmek için ahlâk eğitime ve manevi düşünceye ihtiyaç olduğunu da vurgulamıştır. Böyle bir ahlâk eğitiminin Göğün İradesi'ne (T'ien Ming) uygun düşeceğini kabul etmiş; idarecilerin Göğün (T'ien) İradesi'ne göre ve halkın yararı için yönetimde bulunmaları gerektiği görüşünde de ısrar etmiştir.

Mensiyüs, Mo-tzu'nun ayırım yapmaksızın herkesi sevme doktrinine ve Yang-tzu'nun hedonizm (hayatın gayesini zevk kabul eden öğreti) doktrinine şiddetle karşı çıkmıştır. Yine o, Mo-tzu'nun, "faziletler faydalı oldukları için tatbik edilmelidir" şeklindeki faydacı öğretisine de karşı çıkmıştır. Mensiyüs'e göre fazilet, kişinin insanlığının tabii ifadesidir.

Mensiyüs, Konfüçyüs'e nazaran ikinci derecede bir "bilge" olarak kabul edilmiştir. Onun, "Ortodoks Konfüçyüsçülük" olarak kabul edilen öğretisi idealistik bir tarzda gelişmiştir. Son bin yıllık dönem boyunca tüm Konfüçyüsçülük hareketi üzerinde derin bir etki meydana getiren Mensiyüs'ün asıl amacının, bütün insanlar tarafından takip edilebilecek bir hayat nizamı sunmaya çalışmak olduğu söylenmiştir⁸².

3. Orta Yol Doktrini (Chung Yung)

Konfüçyüs'ün erkek torunu olan Tzu-szu'ya ait olduğu söylenen⁸³ ve Türkçe'de "Orta Yol Doktrini" şeklinde ifade edilen eserin İngilizce karşılığı "The Mean" veya "The Doctrine of the Mean"dir. Çince'de "Chung Yung" olarak bilinir. Chung, "merkezi olan şey"; Yung ise, "evrensel ve âhenkli olan şey" anlamına gelir. Orta Yol Doktrini, insanın ahlaki tabiatının temelini teşkil eden ve böylece insan tabiatında, tabiat ve kâinatın her tarafında yürürlükte olduğu düşünülen âhenk demektir. Bu yüzden eser "Denge ve Âhenk Hali" diye de isimlendirilmektedir. Bu anlayıştan hareketle, "insan ve tabiat bir birlik

⁸² Brandon, DCR, 437; Pike, ERR, 249-250; Mathews-Smith, DRE, 276; Hinnells, DR, 209-210.

⁸³ Pike, ERR, 107; Brandon, DCR, 434.

oluşturur" şeklindeki teorinin Çin düşüncesine hakim olduğu belirtilmiştir.

Orta Yol Doktrini Konfüçyüsçü okulun küçük bir kitabı olup Chu Hsi (1130-1200) tarafından, 1135'ten 1305'e kadar Çin'de sivil memuriyet imtihanlarında esas alınan metinler haline gelen Dört Kitap'tan birisi olmak üzere seçilmiştir. Bu eserin, Konfüçyüsçülüğün incelenmesinde birinci derecede bir öneme sahip bir kitap olduğu; Gök ve İnsan, insani ilişkiler, ahlâki faziletler, tabiat ve kader, iki şeyin ortası ve âhenk gibi konuları ele aldığı kaydedilmektedir⁸⁴.

4. Büyük Bilgi (Ta Hsiah veya Ta Hsüeh)

Büyük Öğreti (The Great Learning) şeklinde de ifade edilen eser, diğer üç kitapla birlikte, Konfüçyüsçülüğün Dört Kitab'ın ve dolayısıyla son 800 yıldır Çin eğitim sisteminin temelini teşkil eden dokümanların sonuncusudur.

Büyük Bilgi, Konfüçyüs'ün öğrencisi Tseng-tzu'ya atfedilmiştir. Kısaca Konfüçyüs'ün eğitim, ahlâk ve politik düşünceler gibi konulardaki öğretisini ihtiva etmektedir. Eserin sahibi, amacının "meşhur erdemi örnek olarak göstermek, insanları sevmek ve en yüksek iyi'de kalmak" olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu kitapta, ahlâki ve sosyal hayatın hareket noktasının baştan sona kadar varlıkların incelenmesinde yattığını, onu bilginin yayılması, şahsi hayatın geliştirilmesi, âilenin düzenlenmesi, ulusal nizam ve evrensel barışın takip ettiğinin öğretildiği söylenmektedir. Buna rağmen, kitap üzerine şerhler yazan ve o zamandan beri Çin'de büyük etkiye sahip olan öğretilerini halkın rağbet edeceği şekle sokan Ssu-ma Kuang (1019-1086) zamanına kadar Büyük Bilgi'ye fazla önem atfedilmemiştir.

Büyük Bilgi'nin pek çok tercümesi arasında dikkate değer olanlarının J. Legge, E. R. Hugher, Lin Yu-t'ang ve W. T. Chan tarafından yapılanlar olduğu belirtilmektedir⁸⁵.

⁸⁴ Brandon, DCR, 434.

⁸⁵ Brandon, DCR, 599.